АТС

АКРЕДИТАЦИОНО ТЕЛО СРБИЈЕ

АТС-УП50

АКРЕДИТАЦИЈА ТЕЛА ЗА ВЕРИФИКАЦИЈУ ИЗВЕШТАЈА О ЕМИСИЈАМА ГАСОВА СА ЕФЕКТОМ СТАКЛЕНЕ БАШТЕ

Овај документ је важећи и без потписа особа које су преиспитале и одобриле документ.

САДРЖАЈ:

НАЗИВ ПОГЛАВЉА / линк за брзи приступ (Ctrl+Click) **Страна**

1. ПРЕДМЕТ И ПОДРУЧЈЕ ПРИМЕНЕ....3
2. РЕФЕРЕНТНА ДОКУМЕНТА, ТЕРМИНИ И ДЕФИНИЦИЈЕ, СКРАЋЕНИЦЕ 3
3. КРИТЕРИЈУМИ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ 4
4. ПОСТУПАК АКРЕДИТАЦИЈЕ....5
5. РАЗМЕНА ИНФОРМАЦИЈА 14
6. ДИСТРИБУЦИЈА 15
7. ПРИЛОЗИ 15
8. ОБРАСЦИ 15
9. ЛИСТА ИЗМЕНА ДОКУМЕНТА АТС-УП50 15

1. ПРЕДМЕТ И ПОДРУЧЈЕ ПРИМЕНЕ

У овом документу су утврђени специфични критеријуми и поступак акредитације тела за верификацију извештаја о емисији гасова са ефектом стаклене баште. Општа правила и процедуре за акредитацију описани су у другим документима АТС-а који су референцирани у тексту овог документа.

2. РЕФЕРЕНТНА ДОКУМЕНТА, ТЕРМИНИ И ДЕФИНИЦИЈЕ, СКРАЋЕНИЦЕ

Референтна документа:

- Закон о климатским променама („Службени гласник РС”, број 26/2021);
- Уредба о врстама активности и гасовима са ефектом стаклене баште („Службени гласник РС”, број 13/2022);
- Правилник о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште („Службени гласник РС”, број 107/2021);
- Правилник о мониторингу и извештавању о емисијама гасова са ефектом стаклене баште („Службени гласник РС”, број 118/2023);
- SRPS ISO/IEC 17011:2018, Оцењивање усаглашености - Општи захтеви за акредитациона тела која акредитују тела за оцењивање усаглашености;
- SRPS EN ISO/IEC 17029:2020, Оцењивање усаглашености - Општи принципи и захтеви за тела за валидацију и тела за верификацију;
- SRPS ISO 14065:2022, Општи принципи и захтеви за тела за валидацију и верификацију информација о животној средини;
- SRPS EN ISO 14064-3:2019, Гасови стаклене баште – Део 3: Спецификација са упутством за верификацију и валидацију изјава о гасовима стаклене баште;
- ISO 14066:2023, Environmental information — Competence requirements for teams validating and verifying environmental information;
- IAF MD 6:2023, IAF Mandatory Document for the Application of ISO 14065:2020
- EA-6/03 M:2022, EA document for accreditation of Verification Bodies for the purpose of EU ETS Directive;

Термини и дефиниције:

У овом документу користе се термини дефинисани су у напред наведеним референтним документима.

Скраћенице:

У овом документу се користе следеће скраћенице:

АТС: Акредитационо тело Србије

ТОУ: Тело за оцењивање усаглашености

GHG: Гасови са ефектом стаклене баште;

CEMS: Систем за континуално мерење емисије

3. КРИТЕРИЈУМИ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ

Законом о климатским променама и прописима донетим на основу тог закона извршено је усклађивање националног законодавства Републике Србије са законодавством Европске уније које се односи на мониторинг и извештавање о емисијама гасова са ефектом стаклене баште, верификацију извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште и акредитацију верификатора.

Европска комисија је објавила смернице за примену предметног законодавства Европске уније, којима се објашњава примена законодавства од стране оператера, верификатора, националних акредитациона тела и надлежних органа; поједине смернице су објављене и од стране министарства надлежног за заштиту животне средине у Републици Србији.

Законом о климатским променама је дефинисано да је верификатор правно лице које врши верификационе активности у складу са тим законом и прописима донетим на основу тог закона и кога је акредитовало Акредитационо тело Србије (АТС), у складу са законом којим се уређује акредитација.

Правилником о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште је дефинисано да је акредитација потврда АТС-а да верификатор испуњава захтеве утврђене хармонизованим стандардима у складу са законом којим се уређује акредитација и захтеве утврђене у том правилнику за спровођење верификације извештаја оператера постројења (у даљем тексту: оператер) и оператера ваздухоплова.

Узимајући у обзир наведено, критеријуми за акредитацију верификатора извештаја о емисијама GHG су садржани у следећим документима:

Референтни стандард за акредитацију тела за верификацију и валидацију:

- SRPS EN ISO/IEC 17029:2020, Оцењивање усаглашености — Општи принципи и захтеви за тела за валидацију и тела за верификацију;

Хармонизовани стандард за акредитацију тела за валидацију и верификацију информација о животној средини:

- SRPS ISO 14065:2022 Општи принципи и захтеви за тела за валидацију и верификацију информација о животној средини;

Други стандарди и документа међународних организација за акредитацију са обавезном применом:

- SRPS EN ISO 14064-3:2019, Гасови стаклене баште – Део 3: Спецификација са упутством за верификацију и валидацију изјава о гасовима стаклене баште;
- ISO 14066:2023, Environmental information — Competence requirements for teams validating and verifying environmental information;
- EA-6/03 M:2022, EA document for accreditation of Verification Bodies for the purpose of EU ETS Directive;
- IAF MD 6:2023, IAF Mandatory Document for the Application of ISO 14065:2020;

Регулаторни захтеви:

- Закон о климатским променама („Службени гласник РС”, број 26/2021);
- Уредба о врстама активности и гасовима са ефектом стаклене баште („Службени гласник РС”, број 13/2022);

- Правилник о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште („Службени гласник РС”, број 107/2021);
- Правилник о мониторингу и извештавању о емисијама гасова са ефектом стаклене баште („Службени гласник РС”, број 118/2023).

Напомена: Верификатор је дужан да у свом раду примењује и релевантне смернице (EGD, KGN и др.) за примену законодавства које је објавила *Европска комисија*, односно све смернице за примену законодавства које је објавило надлежно министарство у Републици Србији (Министарство заштите животне средине: *eGHG Платформа*).

4. ПОСТУПАК АКРЕДИТАЦИЈЕ

У поступцима акредитације верификатора примењују се све фазе процеса акредитације у складу са *АТС-ПА01 Правила акредитације*, као и *АТС-ПР11 Акредитација тела за оцењивање усаглашености*, *АТС-ПР12 Оцењивање тела за оцењивање усаглашености* и *АТС-ПР15 Одлучивање о акредитацији,* уз следеће битне специфичности:

4.1 Пријава за акредитацију

Тело за верификацију, подносилац пријаве за акредитацију верификатора извештаја о емисијама GHG, подноси АТС-у пријаву (образац *АТС-ПР11-О01 Пријава за акредитацију*, доступан је на порталу www.ats.rs). Информације и документа које верификатор доставља уз пријаву дефинисани су у обрасцу пријаве за акредитацију и у додатку Д.9 који се односи на тела за валидацију / верификацију, што за тела за верификацију извештаја о емисијама GHG укључује документацију и информације које се захтевају чланом 49. Правилника о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште (видети и т.4.6.1 овог упутства).

4.2 Обим акредитације

Подносилац пријаве за акредитацију верификатора извештаја о емисијама GHG исказује тражени обим акредитације на начин утврђен документом *АТС-УП02 Смернице за исказивање обима акредитације тела за оцењивање усаглашености*. Тражени обим акредитације мора да укључује информације о (индустријским) активностима за које верификатор тражи акредитацију за обављање верификације извештаја о емисијама GHG исказане према групама активности постројења / оператера ваздухоплова у складу са Прилогом Правилника о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште.

Уколико је локација верификатора различита од локације седишта правног лица коме припада, или ако верификатор има више локација на којима се обављају кључне активности[*Напомена 1] у траженом обиму акредитације наводе се и подаци о локацији/ама.

Напомена 1:* Под кључним активностима подразумевају се нпр. следеће активности у вези са верификацијом: формулисање политика и развој процеса и процедура; избор тимова за верификацију; преиспитивање да ли је тело за верификацију у могућности да прихвати обављање верификације за одређено постројење или оператера ваздухоплова; процес који се односи на компетентност, нпр. управљање обукама и континуираним надзором над особљем; активности механизма за праћење непристрасности и независности верификатора и његовог особља; планирање активности верификације; процес независног преиспитивања.

У Табели 1 је дат пример начина исказивања обима акредитације за верификатора који обавља послове верификације извештаја о емисијама GHG на једној локацији која је различита од локације седишта правног лица*Напомена 2 коме припада.

Табела 1. Исказивање обима акредитације верификатора

Акредитација према SRPS EN ISO 17029:2020 и SRPS ISO 14065:2022	
Врста активности, укључујући и врсту тврдње: Верификација извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште (GHG)	
Референтна документа: Правилник о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште („Службени гласник РС”, број 107/21) и Правилник о мониторингу и извештавању о емисијама гасова са ефектом стаклене баште („Службени гласник РС”, број 118/23), на основу Закона о климатским променама („Службени гласник РС”, број 26/21) и Уредбе о врстама активности и гасовима са ефектом стаклене баште („Службени гласник РС”, број 13/22)	
Локација(е): Београд, Петра Петровића 1	
Економски сектори / активности:	
1a	Сагоревање горива у постројењима у случајевима кад се користе само комерцијална стандардна горива како су дефинисана у прописима којима се уређује мониторинг и извештавање о емисијама GHG или кад се у постројењима категорије А или Б користи природни гас
1b	Сагоревање горива у постројењима без ограничења
...	...

*Напомена 2: Поље за локацију(е) се изоставља ако верификатор има само једну локацију на адреси седишта правног лица коме припада.

4.3 Компетентност лица која учествују у поступку акредитације

Захтеви за компетентност водећих и техничких оцењивача, као и техничких експерата и експерата за одлучивање и других лица који учествују процесу акредитације утврђени су процедуром *АТС-ПР02 Избор и праћење перформанси лица која учествују у процесу акредитације* и укључују, између осталог, захтеве утврђене чл. 51. и 52. Правилника о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште.

4.4 Прелиминарна посета

У поступку почетне акредитације верификатора обавезно се спроводи прелиминарна посета у складу са описом активности како је дато у т.4.2.4 *АТС-ПА01 Правила акредитације* и процедури *АТС-ПР11 Акредитација тела за оцењивање усаглашености.* Обавеза спровођења прелиминарне посете проистиче из потребе да се за област акредитације тела за верификацију извештаја о емисијама GHG додељује привремена акредитација (видети т.4.6.3 овог упутства).

Прелиминарну посету реализује водећи оцењивач, односно кандидат за водећег оцењивача за оцењивање тела за валидацију/верификацију, запослен у АТС-у.

Током прелиминарне посете посебна пажња се обраћа на ниво документованости система менаџмента за испуњавање захтева референтних докумената који садрже критеријуме за акредитацију, а нарочито у вези са ресурсима и процесима верификатора за спровођење активности верификације у складу са Правилником о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште и релевантним смерницама.

Уколико су током прелиминарне посете утврђени недостаци због којих је процењено да подносилац пријаве за акредитацију верификатора није спреман за наставак поступка акредитације, подносилац пријаве доставља АТС-у писано изјашњење које садржи информације о намерама у вези са наставком поступка акредитације или, имајући у виду природу и обим утврђених недостатака, захтев за прекид поступка акредитације, у року од 10 радних дана од дана када му је достављен *АТС-ПР11-О08 Записник о прелиминарној посети*. АТС обавештава верификатора о роковима за наставак поступка акредитације, нарочито имајући у виду ограничења која произилазе из законом утврђених рокова, или прекида поступак акредитације на основу писаног захтева подносиоца пријаве.

Када је током прелиминарне посете процењено да је подносилац пријаве спреман за наставак поступка акредитације, односно када је подносилац пријаве обавестио АТС о отклањању недостатака утврђених током прелиминарне посете, поступак акредитације се наставља именовањем тима за оцењивање.

4.5 Именовање тима за оцењивање

За реализацију оцењивања именује се тим за оцењивање који је састављен од водећег оцењивача (вођа тима) и, по потреби, одговарајућег броја техничких оцењивача и/или техничких експерата, за тражени обим акредитације. Тим за оцењивање укључује најмање једну особу која поседује знање о мониторингу и извештавању о емисијама GHG које је релевантно за обим акредитације и компетентност и разумевање који су потребни за оцењивање активности верификације код оператера постројења или оператера ваздухоплова из обима акредитације и најмање једну особу која поседује знање о релевантном законодавству Републике Србије.

4.6 Почетно оцењивање

Именовани тим за оцењивање, са неопходном компетентношћу за оцењивање активности верификације из траженог обима акредитације, реализује почетно оцењивање у складу са *АТС-ПА01 Правила акредитације,* т.4.4 и процедуром *АТС-ПР12 Оцењивање тела за оцењивање усаглашености*.

4.6.1 Преглед документације

Током фазе прегледа документације, прегледају се информације из пријаве за акредитацију и документација достављена уз пријаву за акредитацију, а нарочито:

- опште информације и документација о верификатору, укључујући информације и документацију која се односи на правни статус, структуру и организацију верификатора, везе са другим деловима организације, као и о активностима верификатора (тражени обим акредитације);
- процедуре и информације о процесима у обављању активности верификације, као и информације о систему менаџмента квалитетом;
- документовани критеријуми компетентности за особље које учествује у активностима у процесу верификације, подаци о особљу и њиховој компетентности, укључујући резултате документованог процеса утврђивања компетентности особља које учествује у активностима верификације и друга релевантна документација о компетентности особља (нпр. запис о вредновању компетентности са информацијама на основу којих је верификатор потврдио компетентност особља у складу са утврђеним критеријумима, односно друга одговарајућа документација о компетентности особља које учествује у активностима верификације);

- документоване информације о механизму за обезбеђивање сталне непристрасности и независности верификатора, и записи који се односе на независност и непристрасност верификатора и његовог особља (анализа потенцијалних ризика, укључујући и информације мерама којима верификатор елиминише ризике или их смањује на најмањи могући ниво; записи о независности и непристрасности особља);
- подаци о особљу, укључујући и информације о техничким експертима и кључним особама које учествују у верификацији (име и презиме; радно место / функције које обавља у телу за валидацију / верификацију; податак о начину ангажовања (на основу уговора о раду или по другом основу); локација тела за валидацију / верификацију на којој ради, уколико верификатор има више локација);
- информације и документација о систему и процесу за обезбеђивање одговарајуће интерне документације о верификацији (систем записа о реализацији активности у процесу верификације).

4.6.2 Оцењивање на локацији/ама верификатора

Током оцењивања на локацији/ама верификатора спроводи се преиспитивање документације и записа верификатора, односно преглед фајлова о реализованим[*Напомена3] пословима верификације и интервјуисање особља верификатора, којима се проверавају аспекти као што су нпр:

- да ли верификатор одржава одговарајуће записе;
- да ли су успостављене, примењене, документоване и одржаване процедуре за верификацију извештаја оператера, да ли су оне довољно ефективне да ограниче ризике за верификатора, као и да ли те процедуре функционишу правилно;
- да ли процедуре и процеси и са њима повезане активности испуњавају захтеве Правилника о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште;
- да ли особље верификатора има/добија одговарајућу обуку, и какви су квалитет и компетентност предавача који се користе за обуке;
- да ли је систем менаџмента верификатора документован, успостављен, одржаван и примењен, да ли испуњава захтеве из референтног стандарда за акредитацију и других стандарда и докумената са обавезном применом;
- да ли интерна документација о верификацији, односно систем записа о верификацији омогућава одговарајућу следљивост података о активностима верификације које је верификатор извршио у одређеној верификацији.

*Напомена 3: Имајући у виду да у складу са Законом о климатским променама, верификатор не може да спроведе комплетан поступак верификације извештаја о емисијама GHG пре добијања акредитације од АТС-а, подразумева се да, за потребе прегледа фајла и интервјуисања особља у оквиру почетног оцењивања на локацији, верификатор мора да обезбеди пример интерне документације о верификацији (нпр. симулација верификације за потребе обуке особља и сл).

4.6.3 Привремена акредитација

На основу спроведеног поступка акредитације и резултата почетног оцењивања на локацији/ама верификатора (*АТС-ПР12-О30 Извештај о оцењивању према SRPS EN ISO/IEC 17029:2020*), одлучује се о акредитацији верификатора у складу са *АТС-ПА01 Правила акредитације*, т.4.5 и процедуром *АТС-ПР15 Одлучивање о акредитацији*.

Ако је на основу спроведеног поступка акредитације утврђено да верификатор испуњава захтеве за акредитацију, доноси се одлука о додели акредитације на период од годину дана (привремена акредитација), под условом да верификатор у првом наредном циклусу годишњих активности верификације извештаја оператера у Републици Србији обезбеди реализацију оцењивања у сврху осведочења и прегледа фајлова у складу са критеријума из т.4.6.5 овог упутства. Испуњеност наведеног услова акредитовани верификатор потврђује достављањем *АТС-УП50-О01 Информације о планираним верификацијама извештаја о емисијама GHG* (видети т.5 овог упутства).

4.6.4 Осведочења

У поступку акредитације се спроводе осведочења у обављање репрезентативног узорка активности верификације из траженог обима акредитације, током којих тим за оцењивање посматра и оцењује рад и компетентност особља верификатора (тима за верификацију) приликом спровођења активности верификације на локацији оператера. Током осведочења се проверава нпр. како водећи проверавач и проверавачи узоркују податке; како проверавају методологију мониторинга коју спроводи оператер, како тестирају контролне активности и ток података, како интервјуишу особље оператера, како раде са оператером и др. Осведочење може да укључује и активности оцењивања које се реализују на локацији верификатора или са удаљености, као што су интервјуисање особља верификатора и преиспитивање документације и записа о реализованим активностима у предметном поступку верификације (преглед фајла).

Пре осведочења, верификатор доставља АТС-у следећу документацију у вези са предметном верификацијом:

- стратешку анализу и анализу ризика,
- план верификације,
- уговор са оператером,
- план мониторинга и, ако је применљиво, дозволу за емисију GHG,
- податке, односно извештај о емисијама GHG,
- записе о члановима тима,
- другу релевантну документацију за коју тим за оцењивање сматра да је потребна у циљу оцене компетентности и рада тима за верификацију, односно верификатора.

4.6.5 Критеријуми за избор осведочења

У циљу обезбеђења репрезентативности узорка активности верификације за осведочења, у складу са захтевима документа EA-6/03 M, утврђена је следећа подела група активности у кластере:

КЛАСТЕР	Групе активности	Активности
A	1a, 1b, 7	Сагоревање горива у постројењима у случајевима кад се користе само комерцијална стандардна горива како су дефинисана у прописима којима се уређује мониторинг и извештавање о емисијама GHG или кад се у постројењима категорије А или Б користи природни гас Сагоревање горива у постројењима без ограничења Производња целулозе из дрвета или других влакнастих материјала Производња папира или картона
B	6	Производња цементног клинкера Производња креча или калцинација доломита или магнезита Производња стакла укључујући стаклено влакно Производња керамичких производа жарењем Производња изолационих материјала од минералне вуне Сушење или калцинација гипса или производња гипсаних плоча и других гипсаних производа
C	2, 8	Рафинисање минералног уља Производња чађи Производња амонијака Производња основних органских хемикалија крекирањем, реформирањем, делимичном или потпуном оксидацијом или специфичним поступцима Производња водоника (H_2) и синтетичког гаса разградњом или делимичном оксидацијом Производња соде/ натријум карбоната (Na_2CO_3) и соде бикарбоне/ натријум хидрогенкарбонат ($NaHCO_3$)
D	3, 4, 5	Производи кокса Постројења за печење или синтеровање руде метала (укључујући сулфидне руде) укључујући континуирано ливење Производња сировог гвожђа или челика (примарна или секундарна фузија) укључујући континуирано ливење Производња или прерада необојених метала (укључујући легуре гвожђа) Производња секундарног алуминијума Производња или прерада обојених метала, укључујући производњу легура
E	9	Производња азотне киселине (емисије CO_2 и N_2O) Производња адипинске киселине (емисије CO_2 и N_2O) Производња глиоксала и глиоксалне киселине (емисије CO_2 и N_2O)

КЛАСТЕР	Групе активности	Активности
F	10, 11	Хватање GHG из постројења за транспорт и геолошко складиштење на локацијама за складиштење у складу са законом којим се уређују рударство и геолошка истраживања Транспорт GHG гасоводима, за геолошко складиштење на локацијама за складиштење дозвољеним у складу са законом којим се уређују рударство и геолошка истраживања Геолошко складиштење GHG на локацијама за складиштење дозвољеним у складу са законому којим се уређују рударство и геолошка истраживања
G	12	Ваздухопловне делатности (подаци о емисијама)

У поступку акредитације, након привремене акредитације, реализује се најмање по једно осведочење за сваки кластер из обима акредитације, као и најмање по један преглед фајла за сваку групу активности из обима акредитације. Осведочења и прегледи фајлова морају обухватити проверу компетентности и рада репрезентативног броја особља верификатора.

4.6.6 Оцењивање у сврху осведочења и прегледа фајлова

У случају да акредитовани верификатор, након привремене акредитације, не обезбеди испуњеност услова под којим је привремена акредитација додељена у складу са т.4.6.3 овог упутства, тј. не обезбеди осведочења и преглед фајла ни за једну групу активности из додељеног обима акредитације, АТС ће донети одлуку о повлачењу акредитације.

У свим осталим случајевима, на основу информација које је доставио верификатор (*АТС-УП50-О01 Информације о планираним верификацијама извештаја о емисијама GHG*), реализује се оцењивање у сврху осведочења и прегледа фајлова у складу са критеријумима из т.4.6.5 овог упутства. Уколико је, на основу информација које је доставио верификатор, утврђено да оцењивање не може, за додељени обим акредитације, обухватити сва захтевана осведочења и прегледе фајлова у складу са критеријумима из т.4.6.5 овог упутства, верификатор доставља захтев за смањење обима акредитације са идентификованим групама активности за које ће се након оцењивања смањити обим акредитације. По правилу, за реализацију оцењивања се именује исти тим за оцењивање који је реализовао и почетно оцењивање на локацији/ама верификатора.

На основу спроведеног поступка акредитације и резултата оцењивања у сврху осведочења и прегледа фајлова (*АТС-ПР12-О30 Извештај о оцењивању према SRPS EN ISO/IEC 17029:2020*), доноси се одговарајућа одлука о акредитацији. Ако је на основу реализованих осведочења и прегледа фајлова, током оцењивања потврђена компетентност верификатора за обављање верификације у складу са захтевима референтних докумената за верификацију извештаја о емисијама GHG, доноси се одлука о продужењу важења акредитације на цео циклус акредитације, за групе активности за које је током оцењивања потврђена компетентност верификатора.

4.7 Оцењивања у циклусу акредитације

4.7.1 Надзорна оцењивања и поновно оцењивање (програм оцењивања)

Током циклуса акредитације реализују се редовна (годишња) надзорна оцењивања и, у случају да се верификатор определи за обнављање акредитације, поновно оцењивање. Након доделе, односно обнављања акредитације, за потребе реализације оцењивања у циклусу акредитације за сваког верификатора се формира програм оцењивања за циклус акредитације (*АТС-ПР11-О10 Програм оцењивања*) заснован на анализи ризика у складу са *АТС-УП38 Одређивање локација, броја дана оцењивања и потребних осведочења при оцењивању ТОУ*.

Приликом спровођења анализе ризика за сваког верификатора разматрају се фактори као што су:

- комплексност обима акредитације, и техничка компетентност потребна за тај обим (групе активности укључене у обим акредитације),
- број постројења/оператера ваздухоплова за које се врши верификација,
- број локација верификатора на којима се обављају кључне активности у вези са верификацијом,
- број особља верификатора (водећих проверавача, проверавача, техничких експерата и особа за независно преиспитивање; однос броја запослених и броја екстерно ангажованих особа; квалификације и искуство особља (нпр. новоангажоване особе),
- ризици повезани са активностима верификације (нпр. комплексност постројења и извора емисија, ниво емисија, величина постројења/оператера ваздухоплова, верификација примене методологија које користе системе за континуално мерење емисија GHG (CEMS)),
- ризици повезани са верификатором (зрелост успостављеног система менаџмента, адекватност процеса за утврђивање компетентности и система обука, адекватност процеса за стално обезбеђење независности и непристрасности верификатора и његовог особља укљученог у активности верификације, ефективност процедура за праћење (мониторинг) особља, организациона стабилност верификатора, ниво свести верификатора о ризицима за верификацију и адекватности процеса за управљање ризицима, неусаглашености утврђене у претходним оцењивањима; постојање приговора на рад и жалби на одлуке верификатора),
- повратне информације надлежног органа.

Правила за израду и ажурирање програма оцењивања

Приликом израде и ажурирања програма оцењивања примењују се следећа правила:

- осведочењима у циклусу акредитације морају бити обухваћене активности верификације из сваког кластера из обима акредитације;
- прегледом фајлова у циклусу акредитације морају бити обухваћене све групе активности из обима акредитације;
- сваке године се мора реализовати најмање преглед једног фајла о реализованој активности верификације из групе 1a или 1b, ако су укључене у обим акредитације;
- ако је применљиво, у циклусу акредитације мора бити реализовано најмање једно осведочење у обављање верификације за оператера постројења који користи CEMS;
- број осведочења који се реализује током циклуса акредитације, у зависности од броја постројења и оператера ваздухоплова за које се врши верификација (Б), осим ако програмом оцењивања није другачије одређено на основу резултата анализе ризика, је:
    - 2, ако је $1 \leq Б \leq 20$,
    - 3, ако је $20 < Б < 100$,
    - 4, ако је $Б \geq 100$

4.7.2 Оцењивање у сврху проширења обима акредитације

Уколико верификатор између два надзорна оцењивања у циклусу акредитације поднесе пријаву за проширење обима акредитације (Додатак Д.9.1 Пријаве за акредитацију), поступак акредитације у сврху проширења обима акредитације укључује све фазе као и код почетне акредитације, изузимајући реализацију прелиминарне посете. Проширење обима акредитације које се односи само на нове групе активности из кластера који је већ обухваћен обимом акредитације није условљено и обавезном реализацијом осведочења, већ се потреба за осведочењем утврђује у складу са критеријумима из т.4.7.1 овог упутства. Имајући у виду наведено, одлуком о проширењу обима акредитације се утврђује услов да верификатор у првом наредном циклусу годишњих активности верификације извештаја оператера у Републици Србији обезбеди најмање по једно осведочење за сваки кластер из проширења обима акредитације (ако је применљиво), односно најмање по један преглед фајла за сваку групу активности из проширења обима акредитације.

Захтевана осведочења, односно прегледи фајлова за активности верификације из условног проширења обима акредитације су саставни део првог наредног годишњег оцењивања у циклусу акредитације (редовно надзорно оцењивање или поновно оцењивање). У случају да верификатор не обезбеди испуњеност услова под којим је додељено проширење обима акредитације, односно ако на основу резултата оцењивања не буде потврђена компетентност верификатора за обављање активности верификације из проширења обима акредитације, АТС ће донети одлуку о смањењу обима акредитације за оне групе активности за које није потврђена компетентност верификатора, односно акредитација неће бити обновљена за предметне активности.

4.8 Отклањање неусаглашености и забринутости

Када су током оцењивања верификатора (почетно оцењивање на локацији верификатора, оцењивање у сврху осведочења и прегледа фајла, редовно или ванредно надзорно оцењивање, оцењивање у сврху проширења обима акредитације) утврђене неусаглашености и/или забринутости, примењују се одредбе *АТС-ПА01 Правила акредитације,* т.4.4.2 и процедуре *АТС-ПР12 Оцењивање тела за оцењивање усаглашености*. Имајући у виду наведено, рок за отклањање неусаглашености утврђених приликом почетног оцењивања на локацији верификатора не може бити дужи од три месеца од дана када је прихваћен предлог мера за њихово отклањање, а у свим другим оцењивањима рок за отклањање неусаглашености је месец дана.

4.9 Извештавање о оцењивању

Након реализације оцењивања и, ако је применљиво, верификације отклањања утврђених неусаглашености и/или прихватања предложених мера и рокова за отклањање утврђених забринутости, вођа тима формира извештај о оцењивању у складу са процедуром *АТС-ПР12 Оцењивање тела за оцењивање усаглашености*. Извештај о оцењивању (*АТС-ПР12-О30 Извештај о оцењивању према SRPS EN ISO/IEC 17029:2020*) укључује, између осталог, следеће информације:

- идентификацију верификатора и датуме реализованих дана оцењивања на локацији/ама верификатора и осведочења;
- идентификацију чланова тима за оцењивање (укључујући и техничких експерата);
- информације о (траженом, односно додељеном) обиму акредитације који је био предмет оцењивања;
- информације о реализованим осведочењима и прегледаним фајловима;

- информације о адекватности интерне организације, система менаџмента и процедура и процеса верификатора; информације о независности, непристрасности и компетентности верификатора и његовог особља, и друге информације о испуњености захтева за акредитацију и обављању верификације у складу са захтевима прописа којима се уређује верификација извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште;
- информације о утврђеним неусаглашеностима и/или забринутостима и њиховом отклањању (детаљне информације о начину отклањања неусаглашености су у листи налаза у прилогу извештаја);
- препоруку тима за оцењивање за доношење одлуке о акредитацији и, ако је применљиво, информације о предложеном обиму акредитације или изменама обима акредитације (ако је применљиво, потписани предлог обима акредитације/измена обима акредитације је у прилогу извештаја).

4.10 Разлози коју могу довести до суспензије, смањења обима акредитације или повлачења акредитације

Разлози који могу довести до суспензије, смањења обима акредитације или повлачења акредитације ТОУ утврђени су у *АТС-ПА01 Правила акредитације*. Специфични разлози који обавезно доводе до суспензије, смањења обима акредитације или повлачења акредитације верификатора извештаја о емисијама GHG утврђени су чланом 53. ст. 2. и 3. Закона о климатским променама.

АТС ће, применом одредаба о тзв. „успаваним активностима" из *АТС-ПА01 Правила акредитације* (т.11.1), донети одлуку о суспензији акредитације (или дела обима акредитације), односно о смањењу обима акредитације или повлачењу акредитације, уколико верификатор не обавља или престане да обавља послове верификације за групе активности обухваћене обимом акредитације, осим у случају да је верификатор у стању да демонстрира одржавање и примену захтеваних компетенција на еквивалентан начин (путем потврђене компетентности за другу групу активности из релевантног кластера, примену компетенција кроз обављање верификације у симулираним условима, одржавање компетенција у складу са утврђеним критеријумима компетентности и документованим процесом који се односи на континуирано обезбеђење компетентности). Акредитација верификатора не може бити обновљена за групу активности за коју верификатор није обављао послове верификације у последња три годишња циклуса верификације извештаја о емисијама GHG.

5. РАЗМЕНА ИНФОРМАЦИЈА

У складу са чланом 51. Закона о климатским променама, акредитовани верификатор је дужан да најкасније до 15. новембра сваке године достави АТС-у информације о планираном времену и месту верификација које ће спроводити, и адресу и друге податке о оператерима чији извештаји су предмет верификације, као и да без одлагања достави сваку измену тих података. За потребе достављања предметних информација верификатор користи образац *АТС-УП50-О01 Информације о планираним верификацијама извештаја о емисијама GHG*.

У складу са чланом 52. Закона о климатским променама, АТС најкасније до 31. децембра текуће године доставља министарству надлежном за заштиту животне средине, Програм надзора над радом верификатора за наредну годину (образац *АТС-УП50-О02 Програм надзора над радом верификатора*), а најкасније до 1. јуна текуће године доставља том

министарству и Извештај о реализацији радног програма који садржи податке из члана 53. став 1. Правилника о верификацији и акредитацији верификатора извештаја о емисијама гасова са ефектом стаклене баште (образац *АТС-УП50-О03 Извештај о реализацији радног програма*). Приликом израде Програма надзора над радом верификатора и Извештаја о реализацији радног програма, АТС користи податке из достављених информација верификатора о планираним верификацијама и других записа из предмета акредитације верификатора.

У складу са чланом 53. став 5. Закона о климатским променама, АТС обавештава министарство надлежно за послове животне средине о суспензији, повлачењу или смањењу обима акредитације верификатора, односно о прекиду суспензије или промени одлуке о суспензији, повлачењу или смањењу обима акредитације на основу жалбе.

Министарство надлежно за послове животне средине сваке године доставља АТС-у информације у складу са чланом 53. став 6. Закона о климатским променама. АТС користи достављене информације за предузимање потребних мера и активности из своје надлежности.

6. ДИСТРИБУЦИЈА

Овај документ користе сва лица укључена у спровођење поступка акредитације верификатора извештаја о емисијама GHG.

7. ПРИЛОЗИ

Нема

8. ОБРАСЦИ

Ознака обрасца	Назив обрасца
АТС-УП50-О01	Информације о планираним верификацијама извештаја о емисијама GHG
АТС-УП50-О02	Програм надзора над радом верификатора
АТС-УП50-О03	Извештај о реализацији радног програма

9. ЛИСТА ИЗМЕНА ДОКУМЕНТА АТС-УП50

Евиденција издања/измена:

Издање/ измена	Датум издања/ измене
1/0	22.11.2024.